

KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU KATOLÍCKY LAIK AKO SVEDOK VIERY V ŠKOLE

Rím 1982

ÚVOD

1. Katolícki laici – muži a ženy, ktorí sa venujú vyučovaniu v základných a stredných školách, nadobúdajú v posledných rokoch čoraz väčší význam.¹ Ide o dôležitý význam, ktorý sa netýka len školy všeobecne, ale katolíckej školy zvlášť. Od laických učiteľov a od všetkých laikov, či sú veriaci alebo nie, do veľkej miery závisí, nakoľko sa škole darí plniť úlohy a dosahovať vytýčené ciele.²

Úlohe a zodpovednosti, ktoré majú všetci katolícki laici činní vo vyššie menovaných školách (vo vyučovaní, vedení, v správe alebo v doplňujúcich službách), sa dostalo uznania Druhým vatikánskym koncilom predovšetkým v deklarácii o kresťanskej výchove „*Gravissimum educationis*“, z ktorej treba vychádzať a ďalej ju rozvíjať. To však nijako neznamená, že by sa znevažovali alebo podceňovali veľké úspechy, ktoré v tejto oblasti dosiahli kresťania z iných cirkví, ako aj neveriaci.

2. Keď Cirkev hodnotí katolícku laickú verejnosť ako pozitívny a obohacujúci prvok, vychádza jednoznačne z teologického hľadiska. Autentickosť osoby laika v Božom ľude bola v Cirkvi znovuobjavená v poslednom storočí a reálne sa premietla vo dvoch dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu – v dogmatickej konštitúcii o Cirkvi a v dekrété o laickom apoštoláte, ktoré prehlbujú vnútorné bohatstvo a osobitosť povolania laikov.

3. K tomuto teologickému prehĺbeniu prispeli súčasné spoločenské, hospodárske a politické pomery. Kultúrna úroveň, ktorá úzko súvisí s vedeckým a technickým pokrokom, postupne rastie, a preto vyžaduje väčšiu prípravu pri realizácii jednotlivých profesií. Okrem toho vzrastalo aj vedomie práva osôb na všestranné vzdelanie, ktoré zodpovedá všeobecným požiadavkám človeka. Tieto dve vymoženosti ľudstva podnietili značný rozvoj školstva na celom svete, ako aj nebývalý rast počtu tých, ktorí sa mu venujú profesionálne a vďaka ktorým sa zväčšila účasť katolíckej verejnosti na činnosti škôl.

Tento proces sa v posledných rokoch súvisí so značným úbytkom vyučujúcich kňazov, rehoľníkov a rehoľníc. Úbytok pramení v nedostatku duchovných povolaní, z potreby venovať sa iným apoštolským úlohám a v jednotlivých prípadoch aj z mylného názoru, že školy nie sú vhodnou oblasťou pre pastoračnú aktivitu Cirkvi.³ V každom prípade Cirkev vie, že apoštolská práca vykonávaná v minulosti v škole mnohými rehoľnými spoločenstvami bola účinná a cenná, a preto nemôže nechať bez povšimnutia to, že v niektorých krajinách postihol katolícke školy úbytok rehoľníkov. Zároveň je pevne presvedčená, že ako prítomnosť rehoľníkov tak i katolíckych laikov je pre všestrannú výchovu detí a mládeže nevyhnutná.

4. V týchto skutočnostiach bola Kongregácia prinútená vidieť v tom „znamenania časov“ pre školu a výzvu osobitne uvažovať o katolíckych laikoch ako svedkoch viery v takej významnej oblasti, akou je vzdelávanie človeka. Kongregácia nemá v úmysle tému vyčerpať, chcela by však po dlhšom a zásadnom riešení predložiť úvahy, ktoré dopĺňajú už vydaný dokument „*Katolícka škola*“. Tieto úvahy môžu podať vysvetlenie tým, ktorí sa o túto otázku zaujímajú, ako aj podnietiť k ďalším a hlbším úvahám.

¹ Druhý vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, č. 31

² Druhý vatikánsky koncil, *Gravissimum Educationis*, č. 8

³ Kongregácia pre katolícku výchovu, *Katolícka škola*, 1977, č. 18-22

I. IDENTITA KATOLÍCKEHO LAIKA V ŠKOLE

5. Predovšetkým je potrebné vysvetliť identitu katolíckeho laika v škole, pretože jeho svedectvo viery závisí od jeho osobitej identity v Cirkvi i v pracovnej oblasti. Kongregácia pre katolícku výchovu by svojím príspevkom chcela poslúžiť katolíckemu laikovi, ktorý pracuje v škole a má jasne poznať špecifický charakter svojho povolania, ako aj Božiemu ľudu, ktorý zase potrebuje správny obraz laika, lebo on tvorí jeho aktívnu súčasť a jeho činnosť má v Cirkvi dôležitú úlohu.

LAIK V CIRKVI

6. Ako každý kresťan aj katolícky laik činný v škole je údom Božieho ľudu a ako taký je krstom spojený s Kristom a na základe spoločnej dôstojnosti sa zúčastňuje na všetkom, čo mu patrí, „pretože všetky údy získavajú svojím znovuzrodením v Kristovi rovnakú dôstojnosť, spoločnú milosť Božích detí, spoločné povolanie k dokonalosti, tú istú spásu, nádej a nerozdielnu lásku.“⁴

Hoci v Cirkvi sú niektorí z Božej vôle ustanovení pre iných za učiteľov, za vysluhovateľov tajomstiev a za pastierov, predsa medzi nimi vládne ozajstná rovnosť v dôstojnosti a spoločnom úsilí, s ktorými všetci veriaci budujú Kristovo Telo.“⁵

Ako každý kresťan aj laik má účasť aj „na Kristovom kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade“⁶ a jeho apoštolát je „účasťou na tom istom spásonosnom poslaní Cirkvi, ku ktorému všetkých povolal sám Pán“.⁷

7. Povolanie k osobnej svätosti a k apoštolátu – spoločné všetkým veriacim – má v mnohých prípadoch charakteristické prvky, ktoré premieňajú život laikov na osobité a úžasné povolanie vo vnútri Cirkvi. „Vlastným povolaním laikov je hľadať Božie kráľovstvo tým, že sa zaoberajú časnými vecami a usporadujú ich podľa Božej vôle“.⁸ Laici, ktorí žijú vo svete, venujú sa všetkým činnostiam a zamestnaniam v bežných podmienkach rodinného a sociálneho života, „sú Bohom povolaní stať sa vnútorným kvasom a prispievať k posväteniu sveta uprostred svojich povinností a v duchu Evanjelia zjavovať ostatným ľuďom Krista predovšetkým svedectvom svojho života, jasom svojej viery, nádeje a lásky“.⁹

8. Obnovovanie a kresťanské oživovanie časného poriadku prebieha v spoločnosti za osobitej účasti laikov. Tam, kde „ustanovizne a podmienky sveta“¹⁰, podnecujú k hriechu, zaväzuje ich k ozdravovaniu a pozdvihovaniu ľudskej prirodzenosti, aby čo najviac zodpovedala Evanjeliu. „Tak má byť svet preniknutý Kristovým duchom, aby mohol v spravodlivosti, láske a pokoji účinnejšie dosiahnuť svoj cieľ.“¹¹

Svojou kompetenciou vo svetských oblastiach a svojou – z Kristovej milosti pozdvihnutou činnosťou, majú účinne prispievať k tomu, aby sa stvorené dobrá primeranejšie rozdeľovali a smerovali k všeobecnému pokroku v prospech všetkých ľudí bez výnimky.“¹²

⁴ *Lumen Gentium*, č. 32

⁵ *Lumen Gentium*, č. 32

⁶ *Lumen Gentium*, č. 31

⁷ *Lumen Gentium*, č. 33

⁸ *Lumen Gentium*, č. 31

⁹ *Lumen Gentium*, č. 31

¹⁰ *Lumen Gentium*, č. 36, Druhý vatikánsky koncil, dekrét o laickom apoštoláte, *Apostolicam Actuositatem*, č. 7

¹¹ *Lumen Gentium*, č. 36

¹² *Lumen Gentium*, č. 36

9. Evanjelizácia sveta musí čeliť takým rôznorodým a zložitým situáciám, že v konkrétnych pomeroch a pre mnohých ľudí veľmi často môžu byť iba laici účinnými svedkami Evanjelia. Preto sú „povolaní najmä na to, aby zabezpečili prítomnosť a účinkovanie Cirkvi na tých miestach a v tých podmienkach, kde sa ona môže stať soľou zeme jedine ich prostredníctvom“.¹³ Cez prítomnosť Cirkvi a Pána, ktorého ohlasuje, musia byť laici pripravení ohlasovať posolstvo slovom a dosvedčovať ho skutkami.

10. Skúsenosť laikov z ich spôsobu života a z účasti na rozličných oblastiach ľudskej aktivity im dáva schopnosť dôkladne ohlasovať znamenia časov, ktoré charakterizujú historické obdobie, v akom dnes Boží ľud žije. Ich iniciatíva, tvorivosť, odbornosť, svedomitosť a zápal na tomto poli – také vlastné ich povolaniu – sa pričinia, aby všetok Boží ľud mohol presnejšie rozlišovať evanjeliové hodnoty, ako aj protihodnoty, ktoré tieto znamenia obsahujú.

KATOLÍCKY LAIK V ŠKOLE

11. Charakteristika povolania laikov v Cirkvi zodpovedá tiež znakom povolania, ktoré prežívajú v škole. Skutočnosť, že laici realizujú svoje špecifické povolanie v rozličných častiach a oblastiach ľudskeho života, spôsobuje, že ich spoločné povolanie má ráz ich pomerov a prostredia. Na lepšie pochopenie povolania katolíckeho laika v škole treba uviesť niektoré spresnenia.

ŠKOLA

12. Aj keď sú rodičia skutočne prvými a prvoradými vychovávateľmi svojich detí¹⁴ a toto ich právo a povinnosť sú „pôvodné a nezastupiteľné v porovnaní s výchovným poslaním iných“,¹⁵ zo všetkých, ktorí podporujú a dopĺňajú výkon tohto práva a povinnosti rodiny, má škola základný význam a hodnotu. Na základe svojho poslania má škola:

- a) svedomito pestovať intelektuálne, tvorivé a estetické schopnosti človeka,
- b) pozorne rozvíjať úsudok, vôľu a city,
- c) prebúdzajú zmysel pre pravé hodnoty,
- d) podporovať správne postoje a rozumné správanie,
- e) uvádzať do kultúrneho dedičstva vytvoreného predchádzajúcimi generáciami,
- f) pripravovať na budúce povolanie,
- g) podporovať priateľské vzťahy s inými, ktorí majú rozličné schopnosti a predpoklady,
- h) viesť k vzájomnému chápaniu rozličných názorov.¹⁶

Aj takýmto spôsobom vstupuje škola do špeciálneho poslania Cirkvi.

13. Škola má nenahraditeľnú spoločenskú funkciu, pretože je najdôležitejšou inštitucionálnou odpoveďou spoločnosti na právo každého človeka na výchovu a sebarealizáciu, a teda je jeden z najdôležitejších faktorov štruktúry a života samej spoločnosti.

Tak, ako vzrastá vplyv okolia a masmédií s ich protichodnými a často škodlivými vplyvmi, ako sa rozširuje oblasť kultúry, ako sa naliehavo vynára potreba pripravovať mladých ľudí na čoraz komplikovanejšie, náročnejšie a špecializovanejšie zamestnanie a zároveň pretrvávajú neschopnosť rodín, čeliť týmto ťažkým problémom, tak sa škola stáva stále nevyhnutnejšou zložkou spoločnosti.

¹³ Lumen Gentium, č. 33

¹⁴ Gravissimum Educationis, č. 3

¹⁵ Ján Pavol II., Apoštolský list pápeža *Familiaris consortio*, 22. november 1981, AAS 74 (1982) č. 36. s. 126

¹⁶ Garvisimum Educationis, č. 5

14. Keďže škola je dôležitý výchovný prostriedok, môže si vychovávaný – ak on ešte nie je schopný, tak jeho rodičia, ktorí majú prednostné právo na výchovu svojich detí¹⁷, – zvoliť výchovný systém a druh školy, ktorému dajú prednosť.¹⁸

Z toho jasne vyplýva, že monopol štátu na školy je principiálne neprípustný¹⁹ a len pluralizmus škôl rešpektuje základné právo človeka a jeho slobodu, pričom naplnenie tohto práva môže závisieť od mnohých okolností zodpovedajúcich spoločenskej realite jednotlivých krajín. V tejto pluralite škôl poskytuje Cirkev katolíckymi školami špeciálny príspevok a obohatenie.

Katolícky laik uskutočňuje evanjelizáciu v rozličných školách, nielen v katolíckej, a to v rámci tých spoločensko-politických možností, ktoré existujú v dnešnom svete.

KATOLÍCKY LAIK AKO VYCHOVÁVATEĽ

15. Druhý vatikánsky koncil osobitne prizvukuje povolanie vychovávateľa,²⁰ ktoré prislúcha laikom, ako aj tým, ktorí v Cirkvi prijali inú formu života.

Vychovávateľom je každá osoba, ktorá prispieva k celkovému formovaniu človeka. Učiteľom, pre ktorých je táto činnosť povolaním, treba zvlášť venovať pozornosť, či už pre ich množstvo, alebo pre ich školské nasmerovanie. K týmto sa pripájajú všetci tí, čo sa rozličnou mierou zúčastňujú na výchove, predovšetkým tí, ktorí sú v riadiacich funkciách, ktorí sú poradcovia, tútori a koordinátori, ktorí dopĺňajú výchovnú činnosť učiteľov, alebo tí, ktorí vykonávajú administratívne alebo iné potrebné služby. Analýza pojmu „katolícky laik ako vychovávateľ“, ktorá sa sústreďuje na rolu toho, ktorí učí, môže pomôcť všetkým lepšie pochopiť a vytvoriť základy hlbšej osobnej reflexie.

16. O učiteľovi sa nedá hovoriť ako o odborníkovi, ktorý sa obmedzuje iba na systematické sprostredkovanie vedomostí v škole, ale treba sa na neho pozerat' ako na vychovávateľa, čiže osobu, ktorá človeka formuje. Jeho úloha značne prevyšuje úlohu obyčajného vyučujúceho, hoci ju, samozrejme, nevyklučuje. Na vyučovanie sa u nich vyžaduje zodpovedajúca profesionálna príprava. To je základ, bez ktorého nemožno výchovne pôsobiť.

Odbornosť vychovávateľa sa vyznačuje osobitým charakterom, ktorý v osobe katolíckeho vychovávateľa dosahuje najväčšiu hĺbku, a tým je sprostredkovanie pravdy. Pre vychovávateľa každá pravda vychádza vždy z jedinej Pravdy a sprostredkovanie pravdy ako zmyslu svojho profesijného života je pre neho podstatnou zvláštnou účasťou na prorockom poslaní Krista, v ktorom učiteľ pokračuje svojou pedagogickou činnosťou.

17. Všestranný rozvoj človeka ako cieľ výchovy zahŕňa:

- rozvoj všetkých schopností vychovávaného,
- prípravu na jeho profesijný život,
- etické a spoločenské formovanie,
- otvorenosť voči transcendentnu,
- náboženskú výchovu.

Každá škola a každý vychovávateľ musia byť obozretní, aby formovali „silné a zodpovedné osobnosti, schopné konať slobodne a správne“, a aby mladých ľudí pripravovali tak, „žeby sa stávali spôsobilými otvárať sa realite a vytvárať si vlastný názor na život.“²¹

¹⁷ Garvisimum Educationis, č. 3

¹⁸ Garvisimum Educationis, č. 6

¹⁹ Garvisimum Educationis, č. 6

²⁰ Garvisimum Educationis, č. 5; tiež Pavla VI., pápežská exhortácia Evangelii nuntiandi 8. december 1975, AAS 68 (1976) č. 70 ss. 59-60

²¹ Katolícka škola, č. 31

18. Každá výchova vychádza z určitej koncepcie človeka. V našom pluralistickom svete je katolícky vychovávateľ povolaný vychádzať z kresťanskej koncepcie človeka v jednote s Učiteľským úradom Cirkvi. Táto koncepcia zahŕňa obranu ľudských práv a uznanie človeka v jeho dôstojnosti Božieho dieťaťa, v jeho plnom oslobodení od hriechu sprostredkovanom samým Kristom a v jeho najhlbšom určení, ktorým je konečné a plné vlastníctvo Boha skrze lásku. To ho prostredníctvom bratskej lásky a cirkevného spoločenstva vedie k solidarite so všetkými ľuďmi, pobáda ho k najvyššiemu rozvoju ľudského rodu, pretože človek bol svojím Stvoriteľom určený za pána sveta. Napokon mu ukazuje ako vzor Krista, vteleného Božieho syna ako dokonalého človeka, ktorého nasledovanie je nevyčerpatelným prameňom sily pri prekonávaní osobných a spoločenských problémov. Tak si môže byť katolícky vychovávateľ istý, že robí ľudí väčšími ľuďmi.²² Záleží predovšetkým na laickom vychovávateľovi, aby ukázal žiakom, že aj človek ponorený do sveta – teda taký, čo naplno vedie svetský život a tvorí veľkú väčšinu ľudskej rodiny – má takú vysokú dôstojnosť.

19. Povolanie každého katolíckeho vychovávateľa nesie so sebou tlak nepretržitého spoločenského rozvoja, lebo on pripravuje človeka na začlenenie do spoločnosti a na zaujatie angažovaného spoločenského postoja, ktorým možno zdokonaľovať usporiadanie spoločnosti na princípoch Evanjelia a uskutočňovať medzi ľuďmi pokojné a bratské spolunažívanie. Dnešný svet so svojimi ťažkými problémami – hladom, nevzdelanosťou, zneužívaním človeka, veľkými protikladmi v životnom štandarde jednotlivých ľudí a krajín, agresivitou a násilím, rastúcim šírením drog, legalizáciou potratov a rozličnými útokmi na ľudský život – vyžaduje, aby katolícky vychovávateľ rozvíjal v sebe a v svojich žiakoch jasnú sociálnu citlivosť a veľkú občiansku a politickú zodpovednosť. V neposlednej miere berie katolícky vychovávateľ na seba úlohu formovať ľudí, ktorí majú vytvárať „civilizáciu lásky“.²³

Vychovávateľ – laik je povolaný súčasne vnášať do programu svojho povolania a do citlivosti na medziludské vzťahy aj vlastné životné skúsenosti, aby mladý človek, ktorý má byť začlenený do spoločnosti, spoznával osobitosti a charakter laického života, ktorý sú žiaci povolani prežívať ako celok.

20. Všestranné formovanie človeka má v škole svoj špecifický prostriedok, a tým je sprostredkovanie kultúry. Pre katolíckeho vychovávateľa má pozoruhodný význam poznať hlbokú súvislosť medzi kultúrou a Cirkvou. Cirkev totiž má nielen vplyv na kultúru ale je ňou aj ovplyvňovaná, prijíma všetko, čo je v zhode so Zjavením a bez čoho nemožno ohlasovať Kristovo poslanie primerane kultúre jednotlivých národov a rozličným epochám. Vo vzťahu medzi životom Cirkvi a kultúrou existuje v jedinečnej jasnosti jednota medzi stvorením a vykúpením.

Aby sprostredkovanie kultúry mohlo byť kvalifikované ako „výchovné“, musí byť nielen vyvážené, ale aj kritické a hodnotiace, historické a dynamické. Niektoré podstatné predpoklady pre kritiku a hodnotenie poskytuje katolíckemu laikovi viera – ona mu odhaľuje ľudské osudy ako príbehy záchrany povolaných kráčať do plnosti kráľovstva, na základe čoho sa kultúra v rámci línie stvorenia ustavične zdokonaľuje.

Laický vychovávateľ, ktorý je pôvodcom a reprezentantom postojov, má popri sprostredkovaní kultúry aj poslanie objasniť žiakovi celkový charakter kultúry, syntézu, ktorá v sebe spája svetské a náboženské stanoviská, ako aj osobný prínos, ktorý má on poskytnúť vo svojom postavení.

²² Pavla VI., encyklika *Populorum Progressio*, 26. marca 1967, AAS 59 (1967) č. 19, s. 267-268; tiež Jána Pavla II., príhovor pápeža v UNESCO 2. júna 1980, AAS 72 (1980) č. 11, s. 742

²³ Pavol VI., príhovor 25. decembra 1975, AAS 68 (1976) s. 145

21. Sprostredkovanie kultúry z výchovného hľadiska sa v škole uskutočňuje prostredníctvom metodológie, ktorá má svoje základy a postupy v zdravej pedagogike. V rôznych pedagogických usmerneniach musí byť aspirácia katolíckeho vychovávateľa pre pedagogickú prax v sile samotnej kresťanskej koncepcie človeka, ktorá pripisuje osobitný význam priamemu a osobnému kontaktu so žiakmi. Tento kontakt dovoľuje vychovávateľovi – ktorý je presvedčený o aktívnej úlohe žiaka pri sebvýchove – viesť s ním otvorený dialóg, ktorý umožňuje rýchlo napredovať vo svedectve živej viery.

22. Práca katolíckeho vychovávateľa v škole sa odohráva v istej štruktúre, a tým je výchovné spoločenstvo, ktoré tvoria stretnutia a spolupráca rozličných skupín – žiakov, rodičov, učiteľov, zriaďovateľov a nepedagogického personálu – a ktorá charakterizuje školu ako všestranne výchovno-vzdelávaciu inštitúciu. Chápanie školy ako spoločenstva, aj keď to nie je celkom výstižné a všeobecné je jednou z najcennejších vymožeností súčasnej školskej inštitúcie. Katolícky vychovávateľ vykonáva svoju profesiu ako základnú súčasť tohto spoločenstva. Ono mu práve na základe svojej profesionálnej štruktúry dáva možnosť osobne prežívať a naučiť aj svojich žiakov prežívať rozmer spoločenstva, ku ktorému je povolaný každý človek ako spoločenská bytosť a člen Božieho ľudu.

Výchovné spoločenstvo školy vychádza zo skutočnosti, že škola patrí do širokého sociálneho spoločenstva, ktoré ak je ešte aj kresťanské, k čomu je výchovné spoločenstvo katolíckej školy povolané, stáva sa priestorom, kde má vychovávateľ veľkú príležitosť viesť žiakov k živej skúsenosti, čo znamená byť údom veľkého spoločenstva Cirkvi.

23. Spoločenská štruktúra školy privádza katolíckeho vychovávateľa do kontaktu s veľkým počtom ľudí, nielen so žiakmi, ktorí sú dôvodom existencie školy a jeho povolania, ale aj s kolegami, s rodičmi žiakov, s personálom školy, so zriaďovateľom. S nimi všetkými, tak ako aj so školskými a kultúrnymi organizáciami, s ktorými sa škola kontaktuje, s miestnou Cirkvou a farami, s okolím v ktorom sa nachádza a s ktorým rozličným spôsobom naplňa svoj program, musí katolícky vychovávateľ rozvinúť aktívnu duchovnú animáciu, ktorá môže obsahovať rozličné formy evanjelizácie.

24. Súhrnne možno povedať, že katolícky laik ako vychovávateľ vykonáva svoje poslanie v Cirkvi tým, že vo viere uskutočňuje svoje svetské povolanie v škole ako spoločenskej štruktúre, pričom uplatňuje v čo najväčšej miere svoju odbornú spôsobilosť a apoštolský plán inšpirovaný vierou, ktorý vedie k všestrannému rozvoju človeka; sprostredkúva kultúru, v pedagogickej praxi priameho a osobného kontaktu so žiakom, v duchovnej animácii výchovného spoločenstva, ku ktorému patrí a iných skupín osôb, s ktorými je v styku. Jemu ako členovi spoločenstva zverili rodiny a Cirkve úlohu vychovávateľa v škole. Laický učiteľ musí byť presvedčený, že má podiel na výchovnej úlohe a na spásnom poslaní Cirkvi a že sa od nej nemôže dištancovať.

II. O PREŽÍVANÍ VLASTNEJ IDENTITY

25. Práca je povoláním človeka a jedným zo znakov, ktoré ho odlišujú od ostatných stvorení²⁴, je zrejme, že nestačí mať identitu povolania, ak táto nepreniká jeho bytie a neprejavuje sa v živote. Konkrétne to znamená, že človek svojou prácou “musí predovšetkým prispievať k nepretržitému vyššiemu kultúrnemu a morálnemu rozvoju spoločnosti”.²⁵ Vychovávateľ, ktorý nespĺňa svoje výchovné poslanie, prestáva byť sám od seba vychovávateľom. A ak by ho vykonával bez toho, aby bola zrejماً jeho príslušnosť ku katolíckej viere, potom by sa sotva mohol považovať za katolíckeho vychovávateľa. Tento praktický aspekt identity zahŕňa niektoré spoločné podstatné prvky, ktoré v žiadnom prípade nesmú chýbať v škole, v ktorej laický vychovávateľ žije svoje povolanie. Samozrejme, existujú aj iné znaky, ktoré sú vlastné rozličným typom škôl podľa ich charakteru.

SPOLOČNÉ ZNAKY ŽITEJ IDENTITY

Otvorenosť pre nádej

26. Identita katolíckeho laika ako vychovávateľa nevyhnutne obsahuje črty ideálu proti ktorému sa vynárajú mnohé prekážky. Pramena v osobných pomeroch, nedostatkoch školy i spoločnosti a ktoré osobitným spôsobom spätne pôsobia na mládež. Kríza identity, nedôvera v spoločenskú štruktúru, následná neistota a nedostatok vnútorného presvedčenia, nákaza postupujúcej sekularizácie spoločnosti, strata zmyslu pre autoritu a pomýlené užívanie slobody – to je len zopár z veľkého množstva problémov, ktoré ovplyvňujú dospelých dneška. A katolícky laik ktorý je vychovávateľom, v rôznych kultúrach a krajinách, sa cíti krízou rodiny a sveta roztrpčený.

Existujúce ťažkosti sa musia realisticky priznať, ale súčasne ich treba posudzovať so zdravým optimizmom a pustiť sa do práce s odvahou, ako sa to žiada od všetkých veriacich v duchu kresťanskej nádeje a účasti na tajomstve kríža. Okrem toho prvým a nepostrádateľným princípom v prežívaní identity katolíckeho laika ako vychovávateľa je, aby prijal za svoje usmernenia Cirkvi o tejto identite, vyslovené vo svetle božieho Zjavenia.

Odbornosť. Kresťanské chápanie človeka a života

27. Ak je odbornosť jedným zo znakov identity katolíckeho laika, prvá vec, ktorú musí laický vychovávateľ usilujúci sa žiť svoje povolanie v cirkvi spĺňať, je mať solídnu odbornú formáciu, ktorá v tomto prípade zahŕňa široké spektrum kultúrnych, psychologických a pedagogických kompetencií.²⁶

Nestačí získať na začiatku vysokú úroveň vzdelania, oveľa dôležitejšie je túto úroveň ďalej rozvíjať. Nemožno žiť mimo reality a nevšimáť si veľké problémy, ktoré sa s tým spájajú, pretože laický vychovávateľ, ktorý je často nedostatočne ohodnotený, musí občas preberať na seba priveľa povinností, ktoré nesúvisia s jeho odborným rastom, a navyše ho oberajú o čas a veľmi vyčerpávajú. Tieto problémy sa zatiaľ v mnohých krajinách, a to najmä v málo rozvinutých, nedajú riešiť.

²⁴ Ján Pavol II. encyklika *Laborem exercens*, 14. september 1981, AAS 73 (1981) úvod, s. 578

²⁵ s. 577

²⁶ č. 16

Vychovávateľa totiž dobre vedia, že nedostatočná príprava na hodiny alebo zanedbanie pedagogických metód nevyhnutne znižuje kvalitu vyučovania, čo znehodnocuje všestranné formovanie žiakov, ako aj svedectvo ich života, ktoré sú povinní vydávať.

28. Úloha katolíckeho vychovávateľa musí byť zameraná na všestranné formovanie človeka, aby mu otvárala nádherný horizont odpovedí, ktoré ponúka kresťanské Zjavenie s ohľadom na samého človeka, na ľudský život, dejiny a svet. Východiskovým bodom pri odpovediach žiakom je vychovávateľovo hlboké presvedčenie viery, spojené s veľkou úctou k svedomiu žiaka. Pravdaže, rozličné životné situácie žiakov si vo svetle viery vyžadujú rozličné podanie kresťanského pohľadu na existenciu, ktoré môžu vychádzať od jednoduchších foriem evanjelizácie až po plné spoločenstvo viery. Toto podanie musí mať vždy charakter ponuky, aj keď naliehavej, ale nikdy nie ráz príkazu.

Na druhej strane táto ponuka nesmie byť vlašná a len čisto teoretická, ale má ísť o živú skutočnosť, ktorá súvisí s vnútrom človeka a tak dáva iným účasť na svojom živote.

Syntéza viery, kultúry a života

29. Táto rozsiahla úloha sa nedá splniť bez súhry rozličných výchovných prvkov, pričom sa laický katolícky vychovávateľ musí správať ako svedok viery. Vyvážené, kritické a hodnotiace sprostredkovanie kultúry²⁷ obsahuje aj odovzdávanie práv a vedomostí a z tohto aspektu musí katolícky vychovávateľ stále dávať pozor, aby sa uskutočňoval dialóg medzi kultúrou a vierou – pretože sú hlboko vzájomne spojené – vďaka čomu žiak ľahšie získa potrebnú vnútornú syntézu. Vychovávateľ ju, prirodzene, už vopred musí sám nadobudnúť.

30. Kritické sprostredkovanie znamená aj podávanie množstva hodnôt a protihodnôt, ktorých posudzovanie ako také závisí od zorného uhla človeka na život. Katolícky vychovávateľ sa nemôže uspokojiť s tým, že pozitívne a šikovne predkladá rad kresťanských hodnôt ako jednoduché abstraktné pojmy, ktoré si zaslúžia vysoké ocenenie, ale musí usmerniť aj správanie žiakov:

- slobodu, ktorá v sebe zahŕňa úctu pred slobodou druhých,
- uvedomelú zodpovednosť,
- úprimné a nepretržité hľadanie pravdy,
- vyváženú a vyrovnanú kritiku,
- solidaritu a ochotu slúžiť druhým,
- citlivosť pre spravodlivosť
- a osobitné vedomie povolania pozitívne sa zúčastňovať na vývoji stále sa meniacej spoločnosti.

Vo svete sekularizácie a ateizmu, v ktorom laický vychovávateľ vykonáva svoje poslanie, musí často prekonávať pragmaticko-kritické názory, musí svojim žiakom otvárať oči pre transcendentno, a tak ich pripravovať na prijatie zjavených práv.

31. Vychádzajúc z týchto postojov môže vychovávateľ ľahšie poukázať aj na pozitívny rozmer správania, ktorý z nich vyplýva. Má však pamätať na to, že tieto spôsoby správania vychádzajú z vnútornej viery žiaka a sú ňou formované. Všetko to má mladého človeka maximálne obohatiť a odhaliť mu špecifické dedičstvo veriacich, kam patrí synovská modlitba, sviatostný život, bratská láska a nasledovanie Krista.

²⁷ č. 20

Úplná zhoda vedomostí, hodnôt, postojov a spôsobov správania s vierou vedie k osobnej syntéze života a viery žiaka. Len málo katolíkov je dostatočne pripravených na to, aby ako vychovávatelia dosiahli cieľ evanjelizácie, teda začlenenie kresťanského posolstva do života človeka.

SVEDECTVO ŽIVOTA. PRIAMY A OSOBNÝ KONTAKT SO ŽIAKOM

32. Pri formovaní človeka má správanie vždy silnejší účinok než slovo. Čím živší vzor človeka predstaví vychovávateľ ako ideál, tým je dôveryhodnejší a napodobiteľnejší, lebo pre žiaka sa javí blízky a uskutočniteľný. Mimoriadny význam má pritom svedectvo viery vychovávateľa – laika. V jeho osobe sa žiak stretáva s kresťanskými postojmi a spôsobmi správania, ktoré v jeho sekularizovanom prostredí, často chýbajú, čo vzbudzuje dojem, že sa v živote nedajú uskutočniť. Nesmieme zabúdať, že v krízach, „ktoré postihujú predovšetkým mladú generáciu“, najdôležitejším prvkom vo výchovnom procese je „vždy človek a jeho morálna dôstojnosť, ktorá vychádza z pravdivosti jeho zásad a zo skutkov v zhode s týmito zásadami“.²⁸

33. Z tohto pohľadu všetko, to čo sa povedalo o priamom a osobnom kontakte vychovávateľa so žiakom,²⁹ o svedectve života ako o výsadnom prostriedku, nadobúda mimoriadnu dôležitosť. Tento osobný vzťah, ktorý si vyžaduje od katolíckeho vychovávateľa vedomie vlastného poslania, nikdy nesmie byť monológom ale dialógom, ktorý prináša vzájomné obohatenie.

Vychovávateľ nemá zabudnúť, že žiak počas svojho rastu veľmi cíti, potrebu priateľstva a vedenia, ako aj pomoc pri prekonávaní vlastných pochybností a chybných orientácií. Vo vzťahu k žiakovi sa musí vychovávateľ správať realisticky a vedieť sa prispôbiť v každom jednotlivom prípade, či už ide o zblížovanie alebo udržiavanie odstupu. Dôvernoscť uľahčuje osobný vzťah, ale nemožno sa vzdať ani určitého odstupu, aby žiak pochopil, že má vedieť rozvíjať svoju osobnosť bez podmieneností. Vo výchove k zodpovednému používaniu slobody sa má vychovávateľ snažiť vyhybať zákazom.

Tu je vhodné pripomenúť, že zodpovedné používanie takejto slobody zahŕňa aj voľbu životného stavu. Katolícky vychovávateľ nemôže vo vzťahu k veriacim žiakom obísť tému osobného povolania jednotlivca v rámci Cirkvi. Patrí sem objavovanie kňazského a rehoľného povolania, povolania pre zvláštne nasadenie v sekulárnych inštitútoch alebo v katolíckych apoštolských hnutiach (čo sú často zanedbávané úlohy), ako aj pomoc pri rozlišovaní povolania do manželstva alebo zasväteného laického celibátu.

Osobný a priamy kontakt je nielen vhodnou metódou, ale aj prameňom nevyhnutného poznania žiaka, ktoré si vyžaduje vhodná formácia. Význam a početnosť generačných rozdielov posledných období robí toto poznanie veľmi dôležitým.

Prvky spoločnosti

²⁸ Ján Pavol II., Príhovor pápeža v UNESCO, 2. júna 1980, AAS 72 (1980) č. 11, s. 742.

²⁹ č. 21

34. S vyváženým potvrdením vlastnej osobnosti musí byť žiak vedený vychovávateľom aby vytváral vzťahy s ostatným členmi výchovného spoločenstva, ako aj ďalšími členmi spoločenstiev, ku ktorým patrí v rámci celého ľudstva. Na druhej strane príslušnosť k výchovnému spoločenstvu a vplyv, ktorý škola musí uplatňovať a očakávať od okolitého spoločenského ovzdušia, vyžaduje, aby aj katolícky laický vychovávateľ rozšíril svoje vzťahy, a aby vykonával svoju prácu v tíme so svojimi kolegami vo vzťahu k iným skupinám spomínaného spoločenstva a aby mal potrebnú pohotovosť spolupracovať v rozličných oblastiach, ktoré výchova prináša.

Keďže rodina je „prvou a základnou školou sociálneho správania“,³⁰ musí vychovávateľ s radosťou vyhľadávať kontakty s rodičmi žiakov. Tieto kontakty sú nevyhnutné, aby sa výchovné úsilie rodiny a školy v konkrétnych aspektoch zjednocovalo, aby sa rodičia „všemožne usilovali o srdečné a aktívne vzťahy s učiteľmi a vedením školy“.³¹ Tak sa môže rodinám poskytnúť potrebná pomoc pri výchove ich detí, aby mohli plniť „svoju nenahraditeľnú a neodňateľnú funkciu“,³² ktorá sa od nich očakáva.

35. Súčasne je nevyhnutné, aby vychovávateľ zamieroval pozornosť na spoločensko-kultúrne, hospodárske a politické prostredie školy: či už ide o štvrť, v ktorej sa škola nachádza, alebo sú to regionálne a národné súvislosti, ktoré majú pôsobením masmédií často citelný vplyv. Len ak pozorne sleduje domácu a medzinárodnú situáciu, má potrebné poznatky, aby mohol odpovedať na požiadavky kladené na formovanie svojich žiakov a pripravovať ich na budúcnosť, ako ju teraz predvída.

36. Možno právom očakávať, že katolícky laický vychovávateľ dá prednosť vstupu do katolíckych profesných združení, že sa bude zúčastňovať aj na práci v iných profesných skupinách a združeníach, ktoré sú spojené s výchovou, a svoju aktivitu v odboroch bude vždy zosúlaďovať s ľudskými právami a s kresťanskými princípmi výchovy.³³ Laický vychovávateľ má zväžiť, nakoľko môže jeho angažovanosť v hnutiach poškodiť jeho profesijný život a aké to môže mať neblahé spätné účinky na riešenie dôležitých výchovných problémov.

Pravda, mnohé z týchto činností nie sú odmeňované, a preto účasť na nich závisí od šľachetnosti zúčastnených. Musíme naliehavo apelovať na šľachetnosť, keď sú v hre nadprirodzené veci, ktoré katolíckemu vychovávateľovi nemôžu byť ľahostajné.

³⁰ Familiaris consortio, AAS 74 (1981) č. 37, s. 127

³¹ č. 40, s. 132

³² č. 36, s. 126

³³ Laborem excerens, AAS (1981) č. 20, ss. 629-632

Skôr povolanie než zamestnanie

37. Laik ako vychovávateľ vykonáva činnosť, ktorá má nesporne odborný aspekt, ale nemôže sa obmedzovať iba naň. Jeho odbornosť je pojatá a povýšená na nadprirodzené kresťanské povolanie. Musí ju teda účinne žiť ako osobné povolanie v Cirkvi, nielen ako vykonávanie zamestnania. Ide o povolanie, ktoré práve na základe svojej prirodzenosti spája nezištnosť a šľachetnosť s oprávnenou obranou vlastných práv. Povolanie, ktoré celkom naplňa život a osobnú úlohu jednotlivca, ktoré otvára veľmi široké horizonty – taký život možno žiť skutočne s nadšením.

Treba si veľmi želať, aby si bol každý katolícky laický vychovávateľ maximálne vedomý dôležitosti, bohatstva a zodpovednosti svojho povolania a aby sa prostredníctvom viery s ním úplne stotožnil a tak kládol základy budovania a nepretržitého obnovovania pozemského mesta, ako aj základy evanjelizácie sveta.

CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY KATOLÍCKEHO LAIKA V RÔZNYCH ŠKOLÁCH

V katolíckej škole

38. Charakteristickou črtou katolíckej školy „je:

- podporovať vznik školského spoločenstva preniknutého evanjeliovým duchom slobody a lásky,
- pomáhať dospievajúcim, aby sa v nich s rozvojom vlastnej osobnosti rozvíjalo zároveň aj nové stvorenie, ktorým sa stali pri krste,
- a napokon zosúladiť ľudskú kultúru v jej celistvosti s posolstvom spásy tak, aby viera osvecovala vedomosti žiakov o svete, živote a človeku, ktoré postupne nadobúdajú.³⁴

Všetky tieto pohnútky ukazujú, že katolícka škola vstupuje do spásanosného poslania Cirkvi predovšetkým:

- v požiadavke výchovy vo viere,³⁵
- v úzkom spojení s Učiteľským úradom Cirkvi ponúka Krista ako najvznešenejší vzor človeka
- a osobitne sa zameriava na kvalitu vyučovania náboženstva.

Tvárou v tvár týmto ideálom a špecifickým cieľom, ktoré tvoria všeobecný výchovný plán katolíckej školy, musí byť katolícky laik presvedčený, že katolícka škola je priestorom, kde môže uskutočňovať svoje plné povolanie s veľkou slobodou a hĺbkou, a je modelom pre jeho apoštolské pôsobenie. Toto ho má nabádať, aby sa zodpovedne naplno a s úprimným zápalom zasadzoval za osvojovanie týchto ideálov a cieľov. Neznamená to, že nebudú vznikať problémy, ako napríklad veľká vnútorná rôznorodosť žiakov a učiteľov katolíckych škôl v mnohých krajinách.

39. Spoločným znakom všetkých katolíckych škôl sú rôzne možnosti uskutočnenia týchto ideálov a cieľov, čo v praxi mnohokrát zodpovedá špecifickej charizme rehoľnej spoločnosti, ktorá školu založila a vedie. Každá katolícka škola, odhliadnuc od toho, či za svoj vznik vďačí svetskému kléru, rehoľníkom alebo laikom, môže si zachovať osobitné črty, ktoré sa odrážajú v jej výchovnom pláne a v pedagogike. V tomto prípade sa laik, ktorý v katolíckej škole pracuje, musí usilovať pochopiť tieto črty, a pramene, ktorými boli inšpirované. Musí sa s nimi v dostatočnej miere stotožniť, aby sa aj cez jeho prácu zachovala osobitosť školy.

³⁴ Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum Educationis*, č. 8; porov. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Katolícka škola*, č. 34

³⁵ Kongregácia pre katolícku výchovu, *Katolícka škola*, č. 9

40. Je dôležité, aby sa katolícki laici v súlade so svojou vierou a so svedectvom života, ktoré sú povolani vydávať,³⁶ vierohodne a aktívne zúčastňovali na liturgickom a sviatostnom živote školy. Vďaka ich živému príkladu žiaci ľahšie pochopia dôležitosť takéhoto spôsobu života pre veriacich. Je veľmi pozitívne, ak žiaci žijúci v sekulárnej spoločnosti, kde môžu ľahko dospieť k názoru, že na jednej strane mnohí laici, hoci sa nazývajú kresťanmi, žijú bez sviatostí a liturgie, na druhej strane môžu tiež vidieť, že iní dospelí laici prijímajú tieto skutočnosti ako prameň a posilu ich vlastného kresťanského života.

41. Výchovné spoločenstvo v katolíckej škole sa musí horlivo usilovať o to, aby zostávalo kresťanským spoločenstvom, teda pravým spoločenstvom viery. To sa nedá uskutočniť bez účasti aspoň jednej časti výchovného spoločenstva – rodičov, učiteľov a žiakov. Želáme si, aby katolícky laik, a predovšetkým vychovávateľ, bol pripravený aktívne sa zapájať do skupín pastoračnej animácie alebo iných skupínok schopných byť evanjeliovým kvasom.

42. Niekedy navštevujú katolícku školu žiaci, ktorí nevyznávajú katolícku vieru alebo nepatria k žiadnemu vierovyznaniu. Keďže viera je osobnou slobodnou odpoveďou človeka Bohu, nemôže sa na nich vyvíjať nátlak. Preto musia katolícki vychovávatelia v súlade s ich náboženským presvedčením a s identitou školy rešpektovať slobodu nekatolíckych žiakov. Majú byť vždy otvorení pre spontánny dialóg, ako aj presvedčení, že láskyplná a úprimná úcta voči tým, ktorí úprimne hľadajú Boha, je v tomto prípade náležitým svedectvom ich vlastnej viery.³⁷

43. Katolícka škola, ktorá ako výchovné spoločenstvo chce vychovávať k viere, je schopná naplniť túto úlohu o to dôkladnejšie, o čo väčšmi sprítomňuje bohatstvo cirkevného spoločenstva. Spolupráca kňazov, rehoľníkov, rehoľníčok a laikov ukazuje žiakom živý odraz tohto bohatstva, čo umožňuje ešte väčšmi sa prispôbiť skutočnosti Cirkvi. Katolícky laik si musí byť vedomý, že z tohto hľadiska je jeho prítomnosť v katolíckej škole rovnako dôležitá ako prítomnosť kňazov a rehoľníkov, lebo každá z týchto foriem cirkevného povolania je pre vychovávaných jasným príkladom rôzneho životného začlenenia: kresťanský laik poukazuje na vnútornú závislosť pozemských skutočností od Boha v Kristovi, na sekulárnu profesionalitu ako na Boží poriadok vo svete; kňaz poukazuje na mnohoraké pramene milosti, ktoré Kristus ponúka vo sviatostiach všetkým veriacim, na zjavujúce sa svetlo Slova, na služobný charakter hierarchickej štruktúry Cirkvi; rehoľníci a rehoľníčky upozorňujú na oživujúceho ducha blahoslavenstiev, na ustavičné povolanie do Božieho kráľovstva ako jedinú definitívnu skutočnosť, na lásku Krista a lásku ľudí v Kristovi ako vrcholnú voľbu života.

44. Pri pohľade na charakteristické črty jednotlivých povolání všetci by mali mať na zreteli veľký prínos spoluexistencie a vzájomného dopĺňania, a mali by úprimne hľadať jednotu a spoluprácu, aby sa tak zabezpečil charakter katolíckej školy. Aj laici majú svojím pôsobením vplývať, aby sa katolícka škola začlenila do farskej pastorácie miestnej Cirkvi – to je perspektíva, na ktorú sa nikdy nesmie zabudnúť. Takisto sa majú vlastnou iniciatívou a skúsenosťami zasadiť za zlepšenie vzťahu a spolupráce jednotlivých katolíckych škôl, ako aj katolíckych škôl s inými, predovšetkým kresťanskými orientovanými školami a so spoločnosťou.

45. Katolícki laickí vychovávatelia majú brať vážne nebezpečenstvo ochudobnenia, ktoré by mohlo katolíckej škole postihnúť pre klesajúci počet kňazov a rehoľníkov. Tomuto treba,

³⁶ č. 29 a 32

³⁷ Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o náboženskej slobode „*Dignitatis Humanae*“, č. 3

nakoľko sa to len dá, predchádzať a zároveň sa v určitej miere pripraviť na to, že existujúce aj novovznikajúce katolícke školy budú viesť aj laici, ak si to situácia vyžiada. Dnešný vývoj v oblasti školstva nám skutočne dovoľuje predpokladať, že prinajmenšom v najbližšej budúcnosti bude existencia katolíckych škôl v niektorých tradičných katolíckych krajinách závisieť hlavne od katolíckych laikov – tak ako s veľkým úspechom mnohých mladých cirkvách závisela a dodnes závisí. Takáto zodpovednosť sa nemôže niesť v pasívnom postoji strachu a pesimizmu, ale o to väčšmi treba podnecovať rozhodnú a účinnú aktivitu. S pomocou rehoľných inštitútov, ktoré v najbližšej budúcnosti predpokladajú pokles svojich možností, treba vopred plánovať a zabezpečovať ďalšie fungovanie.

46. Biskupi by mali využiť pripravenosť kompetentných laikov a ich túžbu vydávať jasné kresťanské svedectvo v oblasti výchovy a zveriť im úplné vedenie katolíckych škôl, a tak im umožniť účasť na apoštolskom poslaní Cirkvi.³⁸

Pretože sa školstvo stále rozvíja, musí Cirkev použiť všetky dostupné prostriedky na kresťanskú výchovu mládeže a dôsledne presadzovať spoluúčasť katolíckych laických vychovávateľov. To nijako nezmenšuje význam škôl vedených rehoľnými komunitami, veď vynikajúce svedectvo jednotlivcov i spoločenstiev rehoľných bratov a sestier v ich vlastných výchovných inštitúciách potvrdzuje, že v sekularizovanom svete sú viac ako nevyhnutné.

Len v máloktorej oblasti môžu členovia rehoľných spoločenstiev vydávať dôraznejšie svedectvo ako práve v školstve. V školách môžu pestovať bezprostredný a stály kontakt s mládežou, a to v situáciách, keď sa pravda viery úplne spontánne stane svetlom v rozličných oblastiach života. Tento kontakt nadobúda osobitný význam práve v období, keď názory a skúsenosti zanechávajú trvalú stopu na osobnosti žiaka.

Pozvanie angažovať sa v aktívnom školskom apoštoláte, ktoré Cirkev adresuje katolíckym laickým vychovávateľom, sa neobmedzuje iba na vlastné školské strediská, ale zaberá širokú oblasť vyučovania, a to v takej miere, v akej môže vydávať kresťanské svedectvo.

V školách s rôznym výchovným programom

47. Ide o štátne a neštátne školy, ktorých výchovné plány sa síce líšia od plánov katolíckych škôl, ale nie sú nezlučiteľné s kresťanským pohľadom na človeka a na život. Takýchto škôl je väčšina a svojím výchovným plánom sa orientujú buď na určité ponímanie človeka a sveta, alebo zjednodušene a obmedzene iba na určitú ideológiu,³⁹ prípadne pripúšťajú medzi vychovávateľmi v rámci všeobecných princípov koexistenciu viacerých náhľadov a postojov. V súvislosti so spomínanou koexistenciou tu možno hovoriť o zjavnej pluralite do tej miery, ako na týchto školách každý vychovávateľ uprednostňuje vo vyučovaní svoje kritériá a ponúka ich ako pozitívne hodnoty v rámci svojho pohľadu na človeka alebo svojho svetonázoru. Potom však nemožno hovoriť o „neutrálnej škole“, lebo v praxi takáto neexistuje.

48. V našej pluralistickej a sekularizovanej spoločnosti je prítomnosť kresťanských laikov často jedinou prítomnosťou Cirkvi v spomínaných školách. Panuje v nich vyššie opísaná situácia, v ktorej môže Cirkev získať určitý vplyv len cez laikov.⁴⁰ Jasné vedomie tejto situácie pomáha katolíckym laikom uplatňovať svoju zodpovednosť.

³⁸ Druhý vatikánsky koncil, dekrét o laickom apoštoláte „*Apostolicam Actuositatem*“, č. 2

³⁹ Ideológia sa tu chápe v širšom zmysle ako systém ideí, ktoré sú viazané na sociálne, hospodárske alebo politické štruktúry.

⁴⁰ Kongregácia pre katolícku výchovu, „*Katolícka škola*“, č. 9

49. Katolícky vychovávateľ musí svoju učebnú látku prednášať z pohľadu kresťanskej viery v súlade s možnosťami každého učiva a s konkrétnym prostredím žiakov a školy. Týmto spôsobom pomáha vychovávaným objavovať autentické ľudské hodnoty. Aj keď sú v škole obmedzenia, ktoré nenapomáhajú výchove v duchu viery, ba mnohé pôsobia proti, vychovávateľia podnecujú v žiakoch dialóg medzi kultúrou a vierou, ktorý jedného dňa môže spôsobiť želanú syntézu medzi oboma. Toto môže byť osobitným prínosom pre katolíckych žiakov a istým spôsobom evanjelizácie pre ostatných.

50. Podobný vzťah k viere je v pluralistickej škole výrazom čiastočného rešpektovania presvedčenia a úsilia ostatných vychovávateľov, tým že títo nepotláčajú ľudské práva žiakov. Táto úcta voči inému presvedčeniu má viesť ku konštruktívnemu dialógu, predovšetkým s oddelenými kresťanskými bratmi a so všetkými ľuďmi dobrej vôle. Tak možno s ešte väčšou jasnosťou poukázať na to, že kresťanská viera náboženskú a ľudskú slobodu podporuje, obhajuje a v širokom pluralizme logicky začleňuje do spoločnosti.

51. Aktívna účasť katolíckeho laika vo vzťahoch s ostatnými členmi výchovného spoločenstva a zvlášť s rodičmi žiakov je dôležitá preto, aby ciele, programy a výchovné metódy školy, boli stále viac preniknuté evanjeliovým duchom.

52. Katolícky laik svojou odbornou spôsobilosťou, svojím angažovaním sa za presadenie pravdy, spravodlivosti a slobody, svojou otvorenosťou a neprestajnou pripravenosťou slúžiť, svojím vzťahom k žiakom, svojou bratskou solidaritou ku všetkým, svojím morálnym životom v každom ohľade má byť v danom type školy zrkadlom, v ktorom môžu všetci a každý člen výchovného spoločenstva vidieť obraz evanjeliového človeka a premýšľať o ňom.

V ďalších školách

53. Ide tu predovšetkým o školy v misionárskych krajinách alebo v prakticky odkresťančených krajinách. Treba podčiarknuť úlohy, ktoré musí katolícky laik spĺňať na základe svojej viery, najmä ak predstavuje jediná a výlučnú prítomnosť Cirkvi nielen v škole, ale aj v mieste, kde sa škola nachádza. Za týchto okolností je jediným hlasom, ktorý zvestuje evanjeliové posolstvo žiakom, členom výchovného spoločenstva a všetkým ľuďom, s ktorými ako vychovávateľ a ako človek nadviaže vzťahy.⁴¹ Všetko, čo bolo povedané o uvedomení si vlastnej zodpovednosti, o kresťanskom štýle vyučovania a výchovy, o konštruktívnom dialógu s inými kresťanmi a s neveriacimi, o aktívnej účasti v rôznych skupinách školy, a predovšetkým o svedectve života, nadobúda v tomto prípade mimoriadny význam.

54. Nakoniec nemožno zabudnúť na katolíckych laikov, ktorí pracujú v školách v tých krajinách, kde je Cirkev prenasledovaná a kde byť katolíkom zahŕňa v sebe už aj zákaz vykonávať poslanie vychovávateľa. Aby mohli pracovať v ateisticky orientovanej škole, sú nútení tajiť svoju vieru. Už ich prítomnosť, sama o sebe veľmi ťažká, je aj veľmi účinná, že mlčky, ale veľmi živo prinášajú obraz evanjeliového človeka. Zvestovanie Kristovej radostnej zvesti tvorí protiklad k škodlivým zámerom, ktoré sleduje ateistická výchova v škole. Svedectvo života a osobný vzťah k žiakom môže prekonať všetky ťažkosti a môže viesť k výraznejšiemu vyznaniu kresťanstva. Ak mnohí mladí ľudia týchto krajín vidia, ako vychovávateľ musí na základe ľudsky a nábožensky veľmi bolestných motívov anonymne žiť svoje kresťanstvo, stáva sa pre nich sprostredkovateľom pravdivého spoznávania Evanjelia a Cirkvi, ktorá je v škole zaznávaná a napádaná.

⁴¹ Druhý vatikánsky koncil, dekrét o misijnej činnosti Cirkvi „*Ad gentes*“, 21

55. V každom type školy, predovšetkým v určitých regiónoch, sa katolícky vychovávateľ stretne s nekatolíckymi žiakmi. Má ich nielen rešpektovať, ale ich aj prijať a byť otvorený pre dialóg, keďže ho vedie všetko objímajúca kresťanská láska. Okrem toho si musíme uvedomiť, že pravá výchova sa neobmedzuje iba na sprostredkovanie vedomostí, ale živí aj vedomie ľudskej dôstojnosti a bratstva, čím pripravuje žiakov otvoriť sa Pravde, ktorou je Kristus.

KATOLÍCKY LAIK AKO UČITEĽ NÁBOŽENSTVA

56. Vyučovanie náboženstva je pre školu všeobecne typické, lebo má za cieľ formovať človeka v jeho základných dimenziách, medzi ktoré patrí aj religiozita. Vyučovanie náboženstva v škole je skutočne právom (s relatívnou povinnosťou) žiakov a rodičov a pre formovanie človeka (aspoň v prípade katolíckeho náboženstva) veľmi dôležitým nástrojom na dosiahnutie adekvátnej syntézy viery a kultúry, ako už bolo vyššie zdôraznené. Práve preto by malo byť vyučovanie katolíckeho náboženstva, ktoré je oddelené od katechézy a súčasne ju dopĺňa,⁴² povinné na všetkých školách.

57. Vyučovanie náboženstva v škole je podobne ako katechéza „vynikajúcim spôsobom laického apoštolátu“.⁴³ Na základe tejto skutočnosti a aj preto, že na toto vyučovanie je potrebné v dnešnom školstve veľa učiteľov, je predovšetkým na základnom stupni záležitosťou laikov.

58. Katolícki laický vychovávateľia si majú byť preto vedomí veľkej úlohy, ktorá sa v tejto oblasti na nich kladie. Bez ich šľachtetnej spolupráce by sa nemohlo vyučovanie náboženstva vysporiadať s ťažkou situáciou, aká žiaľ, v niektorých krajinách nastala. Cirkvev preto v tejto oblasti, ako aj v mnohých ďalších, považuje spoluprácu laikov za nevyhnutnú. Táto naliehavosť sa prejavuje hlavne v mladých cirkvách.

59. Učiteľ náboženstva má pred sebou bezpochyby významnú úlohu, pre ktorú platí, že pri vyučovaní náboženstva „nikto neohlasuje svoju vlastnú náuku alebo náuku iného učiteľa, ale jedine učenie Ježiša Krista“.⁴⁴ Pri odovzdávaní tejto náuky sa učiteľia náboženstva a katechéti budú usilovať, vzhľadom na svojich zverencov, múdro si osvojiť z pozície teologického bádania to, čo môžu vlastnými úvahami a výkladom osvetliť, pričom sa budú vo svetle Učiteľského úradu (od ktorého ich činnosť závisí) „opierať o pravé pramene“ a „budú sa brániť tomu, aby zmiatli ducha detí a mladých ľudí cudzími teóriami“.⁴⁵ Vzhľadom na vlastné teologické a pedagogické vzdelanie a vzhľadom na štruktúru učiva sa majú s dôverou podriaďovať usmerneniam miestneho episkopátu. No predovšetkým si majú uvedomiť, akú dôležitosť má na tomto poli svedectvo života a intenzívne prežívaná spiritualita.

III. FORMOVANIE KRESŤANSKÝCH LAIKOV PRE ICH SVEDECTVO VIERY V ŠKOLE

60. Živá skúsenosť takého bohatého a hlbokého povolania, aké majú katolícki laici pôsobiaci v školách, si vyžaduje patričnú prípravu – tak na profesijnej, ako aj na náboženskej úrovni. Vychovávateľ by mal byť predovšetkým zrelou duchovnou osobnosťou, čo sa prejavuje v hlbokom kresťanskom živote. „Takéto povolanie si vyžaduje veľmi dôkladnú prípravu,“

⁴² Ján Pavol II., Príhovor pápeža „Rímskym klerikom o vyučovaní náboženstva a katechéze“ 5. marec 1981, IV, I, č. 3, s. 630

⁴³ Ján Pavol II., apoštolská exhortácia „*Catechesi tradendae*“, 16. október 1979, AAS 71 (1979) č. 66, s. 1331

⁴⁴ č. 6

⁴⁵ č. 61

hovorí v súvislosti s vychovávateľmi Druhý vatikánsky koncil.⁴⁶ Učiteľia „majú byť vzdelávaní s patričnou starostlivosťou, aby boli vystrojení odbornými a náboženskými vedomosťami, čo dosvedčí aj potrebné vysvedčenie v rámci ukončenia príslušného štúdia. Podobne aj ich výchovné metódy majú držať krok s výdobytkami súčasného pokroku“.⁴⁷ Ďalšie vzdelávanie je nevyhnutné aj v náboženskej a duchovnej oblasti, v čom si katolícky laik základné vzdelanie často nezdokonaľuje v rovnakej miere, ako v kultúrnej, všeobecnej, a hlavne v odbornej oblasti.

Vytváranie vedomia

61. Katolícki laici pripravujúci sa na pôsobenie v školstve si uvedomujú nevyhnutnosť dobrého odborného vzdelania, bez ktorého nemôžu uskutočňovať svoje výchovné poslanie, na čo majú autentické ľudské povolanie. Nejde tu však len o osobitné vedomie, ktoré by mal mať katolícky laik, ktorý chce žiť svoju výchovnú úlohu, ako základný prostriedok svojho osobného posvätenia a apoštolátu. Vyžaduje sa od neho, aby toto vedomie žil ako povolanie, ktoré sa stáva požiadavkou pre katolíckeho laika pracujúceho v škole. Do akej miery má každý toto vedomie je otázka, na ktorú môže zodpovedať len on sám.

62. S týmto osobitným vedomím súvisí aj nevyhnutnosť ďalšieho rozširovania a dopĺňania vlastnej náboženskej formácie. To si paralelne vyžaduje rovnováhu v oblasti rozvoja ľudského vnútra. Zo strany laikov je naozaj nevyhnutné živé náboženské vzdelávanie, lebo od neho závisí nielen možnosť apoštolátu, ale aj náležité vykonávanie profesionálnej úlohy tam, kde ide o výchovnú úlohu.

63. Tieto úvahy majú pomôcť prebudiť vedomie a zamyslieť sa nad osobnou situáciou v tomto základnom bode, aby sa naplnilo povolanie laika ako katolíckeho vychovávateľa. Bytie alebo nebytie, ktoré tu vstupuje do hry, musí vyvolať úsilie získať chýbajúce vzdelanie alebo udržať si ho na patričnej úrovni. V každom prípade môže katolícky vychovávateľ v rámci cirkevného spoločenstva dúfať, že biskupi, kňazi, rehoľní bratia a sestry, predovšetkým tí, ktorí sa venujú apoštolátu výchovy, ako aj hnutia a združenia katolíckych laických vychovávateľov mu budú nápomocní pri jeho túžbe osobne sa zaangažovať na poli vzdelávania a výchovy a že ho vhodným spôsobom povzbudia, aby sa tým väčšmi venoval úlohám, ktoré si táto služba vyžaduje.

Odborné a náboženské vzdelávanie

64. Nie všetky univerzity ponúkajú katolíckym vychovávateľom najvhodnejšie odborné základy na uskutočňovanie ich výchovného poslania, pričom máme na mysli úzky vzťah medzi spôsobom výkladu látky, predovšetkým v prípade humanitných predmetov a chápaním človeka, života a sveta. Môže sa stať, že na univerzitách, kde vládne ideologický pluralizmus, budúci katolícki učiteľia len s námahou nájdu v určitých predmetoch syntézu viery a kultúry. Nemožno zabudnúť, že situácia v škole je všade rovnaká v tom, že učiteľ má v žiakoch najskôr vyvolať vnútorný dialóg a až potom osobnú syntézu kultúry a viery. Aby si učiteľia uchovali nezjednodušené pohľady, možno im vrelo odporučiť návštevu v rôznych vzdelávacích centrách vedených Cirkvou – a ak v tých miestach neexistujú, zasadiť sa o ich zriadenie.

⁴⁶ Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove „*Gravissimum Educationis*“, č. 5

⁴⁷ č. 8

65. Náboženská formácia katolíckych vychovávateľov sa nesmie skončiť s ukončením jeho stredoškolského vzdelania, naopak, ešte väčšmi má sprevádzať a dopĺňať jeho odborné vzdelanie, aby jeho viera dosiahla úroveň dospelého človeka, podobne, ako jeho kultúra a jeho osobitné povolanie laika. Náboženské vzdelávanie sa musí podriaďovať osobnému posväcovaniu a apoštolátu – neodlučiteľným zložkám kresťanského povolania. „Príprava na apoštolát predpokladá celkové vzdelanie človeka, primerané nadaniu a podmienkam každého jednotlivca“ a požaduje „okrem duchovného vzdelania dôkladnú vedeckú prípravu, a to teologickú, etickú a filozofickú“.⁴⁸ Podobne netreba zabúdať na patričné vzdelanie vychovávateľa v oblasti sociálneho učenia Cirkvi, ktoré je „integrálnou časťou kresťanského pohľadu na život“⁴⁹ a pomáha zachovať si živú nepostrádateľnú sociálnu citlivosť.⁵⁰

Vzhľadom na učebný plán a vo vzťahu k učiteľom hovorí Druhý vatikánsky koncil o nevyhnutnosti náboženských vedomostí, ktoré sú potvrdené dosiahnutím príslušného titulu.⁵¹ Preto katolíckym laikom pôsobiacim v školstve, a zvlášť vychovávateľom vrelo odporúčame navštevovať na cirkevných fakultách a inštitútoch pre náboženské vzdelávanie (kde je to možné) štúdium náboženského vzdelávania a toto aj náležite ukončiť.

66. Po absolvovaní náležitej prípravy v oblasti katechetiky budú katolícki vychovávatelia spôsobilí vyučovať náboženstvo. Biskupi majú podporovať a uľahčovať celú prípravu na vyučovanie náboženstva a na katechézu, pričom nemajú zabúdať na dialóg s učiteľmi, ktorý prináša vzájomnú inšpiráciu.

Celoživotná formácia

67. Jedinečný vedecký a technický pokrok a nepretržitá kritická analýza, ktorej sú v dnešnej dobe podrobené všetky skutočnosti, situácie a hodnoty, spôsobili, že naša doba je okrem iného dobou ustavičných rýchlych zmien, ktoré sa dotýkajú človeka a spoločnosti vo všetkých oblastiach. Pod tlakom týchto zmien všetky získané poznatky a doteraz platné štruktúry zastarávajú, čo si vyžaduje nový prístup a nové metódy.

68. Vzhľadom na túto skutočnosť, ktorú laik začne vnímať ako prvý, vzniká nevyhnutnosť nepretržitého vzdelávania sa, čo sa v prípade kresťanských vychovávateľov prejaví v osobnej aktivite, v obsahu disciplín, ktoré vyučuje, a v pedagogických metódach, ktoré používa. Treba pritom myslieť na to, že povolanie vychovávateľa vyžaduje „schopnosť stále sa obnovovať a prispôbovať“.⁵² Požiadavka permanentného vzdelávania sa netýka len odborného vzdelania, ale aj náboženského, a vo všeobecnosti rozvoja celej osobnosti, pričom sa Cirkev usiluje prispôbiť svoje pastoračné poslanie okolnostiam každej doby, aby zvestovala kresťanské poslanstvo zrozumiteľne a primerane potrebám doby.

69. Z hľadiska svojej rôznorodosti vyžaduje permanentné vzdelávanie trvalé osobné a spoločenské hľadanie možností na jej realizáciu. Medzi zvyčajné a prakticky nevyhnutné nástroje tohto ďalšieho vzdelávania patrí čítanie odborných časopisov a kníh, účasť na konferenciách a kurzoch, na zasadaniach, stretnutiach a kongresoch, ktoré slúžia obnove, ako aj obetovanie nejednej hodiny zo svojho voľného času. Všetci katolícki laici pracujúci v školstve majú dbať, aby tieto prostriedky vo svojom profesijnom i náboženskom živote pravidelne využívali.

⁴⁸ Druhý vatikánsky koncil, dekrét o laickom apoštoláte „*Apostolicam actuositatem*“, s. 29

⁴⁹ Ján Pavla II., Príhovor pápeža k 90. výročiu encykliky „*Rerum novarum*“ 15. máj 1981, s. 2, č. 8

⁵⁰ č. 5

⁵¹ Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o kresťanskej výchove „*Gravissimum Educationis*“, č. 8

⁵² č. 5

70. Každý si uvedomuje, že permanentné vzdelávanie – ako naznačuje jeho názov – je náročnou výzvou, pred ktorou mnohí kapitulujú, najmä ak na nich dolieha vzrastajúca mnohostrannosť každodenného života, ťažkosti, ktoré so sebou prináša poslanie vychovávateľa a možné nedostatočné hospodárske podmienky. Napriek tomu sa katolícky laik pracujúci v školstve nesmie vzdáť výziev dnešnej doby, ani sa pridŕžať prekonaných poznatkov, porovnaní a postojov. Zanedbanie permanentného vzdelávania v ľudskej, odbornej a náboženskej oblasti by ho uvrhlo až na okraj tohto sveta, ktorému má prinášať Evanjelium.

IV. CIRKEV – OPORA KATOLÍCKYCH LAIKOV PÔSOBIACICH V ŠKOLSTVE

71. Rozličné situácie, v ktorých sa ocitá katolícky laik v škole, spôsobujú, že sa často cíti osamelý a nepochopený, čo ho zbavuje odvahy a nabáda ho vzdať sa zodpovednosti. Aby kresťanský laik zvládol takéto situácie alebo aby mohol lepšie naplniť svoje povolanie, musí mať istotu, že môže rátať s pomocou celej Cirkvi, ktorá sa tak stáva jeho oporou.

Opora vo viere, v slove a vo sviatostnom živote

72. Katolícky laik má oporu predovšetkým vo svojej viere: V nej s istotou nachádza pokoru, nádej a lásku, ktoré potrebuje, aby verne vytrval vo svojom povolaní.⁵³ Každý vychovávateľ totiž potrebuje pokoru, aby spoznal svoje hranice, omyly, potrebu stáleho rastu a vedomie, že ideál, ktorý nasleduje, ho vždy prevyšuje. Potrebuje aj pevnú nádej, pretože nikto nezberá plody práce a námahy, ktorú venoval svojim žiakom okamžite. Nakoniec je žiaduce, aby disponoval dostatkom lásky, vďaka ktorej bude žiakov vždy milovať ako ľudí stvorených na Boží obraz a podobu, obdarených duchom synovstva vďaka vykúpeniu skrze Ježiša Krista.

Tejto pokornej viere, nádeji a láske napomáha Cirkev Božím slovom, sviatostným životom a modlitbami božieho ľudu: Božie slovo stále pripomína vychovávateľovi nesmiernu veľkosť jeho identity a poslania; sviatostný život mu dáva silu pre život; v modlitbe celá Cirkev skrze Krista a s Kristom prináša s istotou ním prisľúbenej odpovede na všetko, po čom srdce túži a o čo prosí až po to, o čo sa ešte neodvažuje prosiť a po čom sa neodvažuje túžiť.

Opora v spoločenstve

73. Úloha vychovávať je ťažká, ale veľmi dôležitá a jej uskutočňovanie je chýlostivé mnohoraké. Vyžaduje si:

- pokoj,
- vnútornú rovnováhu,
- nie prehnanú námahu,
- nepretržité kultúrne a náboženské obohacovanie sa

– podmienky, ktoré v dnešnej spoločnosti len ťažko nájsť všetky pohromade. Tí, ktorým v Cirkvi prislúcha úloha oboznamovať všetok Boží ľud s duchom povolania katolíckych vychovávateľov, majú tak robiť často a dôkladne. Téma, akou je výchova a všetko, čo z nej vyplýva, by sa mala venovať stále väčšia pozornosť, lebo výchova je jednou z veľkých oblastí spásanosného poslania Cirkvi.

74. Z tohto poznania vyplýva porozumenie a potrebná bdelosť. Všetci veriaci si musia uvedomiť, že výchova k viere by bez katolíckych laických vychovávateľov stratila jeden zo

⁵³ Kongregácia pre katolícku výchovu, „*Katolícka škola*“, č. 75

svojich základných pilierov. Preto musia všetci veriaci v rámci svojich možností aktívne spolupracovať, aby vychovávateľ pri vykonávaní svojho poslania mal také sociálne postavenie, ekonomické zabezpečenie, potrebnú istotu a stabilitu, aké si zasluhuje. Každý člen Cirkvi sa musí vo svojej krajine zasadiť za to, aby výchovná politika podľa možností zohľadňovala kresťanské výchovné princípy tak v zákonodarstve, ako aj v praxi.

75. Podmienky dnešného sveta by mali podnietiť cirkevnú hierarchiu a rehoľné inštitúty, ktoré sa venujú výchove, aby podporovali skupiny, hnutia a existujúce katolícke združenia veriacich laikov pôsobiacich v školstve a aby iniciovali vznik nových, ktorých forma by sa prispôsobila dobe a rozličným národným osobitostiam. Mnohé výchovné ciele s ich sociálnymi a náboženskými dôsledkami, ktoré si vyžadujú povolanie katolíckych laikov v škole, by sotva bolo možné naplniť bez zjednotenia síl.

Opora vo vlastných výchovných inštitútoch. Katolícka škola a laici

76. Dôležitosť katolíckej školy nás vyzýva k osobitnému zamysleniu sa nad školou, ktorá môže pre iné katolícke zariadenia slúžiť ako príklad poskytnutia pomoci laikom, ktorí sú v nej činní. Ani táto posvätná Kongregácia neváha v súvislosti s laikmi tvrdiť, že „učitelia svojím konaním a svedectvom života najviac prispievajú k osobitému charakteru katolíckej školy“.⁵⁴

77. Laici by mali na katolíckej škole nájsť predovšetkým prostredie úprimnej úcty a srdečnosti, v ktorom sa môžu formovať úprimné ľudské vzťahy medzi všetkými vychovávateľmi. Kňazi, rehoľníci aj laici si majú zachovať osobitosť vlastného povolania⁵⁵ a zároveň sa včleniť do spoločenstva vychovávateľov a mať v ňom úplnú rovnoprávnosť.

78. Pre dobré vzťahy medzi zriaďovateľom katolíckej školy treba a laikmi, ktorí sú v nej zamestnaní treba dbať na dva základné prvky. Prvým je primeraná zmluvne pevne stanovená mzda za vykonanú prácu – mzda, ktorá poskytuje laikom dôstojný život bez potreby ďalšieho zamestnania alebo pracovného preťaženia, ktoré by prekážalo vo výchovnej práci. To sa často spája s veľkým finančným zaťažením rodín žiakov a mohlo by sa stať, že škola by bola dostupná iba pre malú skupinu žiakov. Pokiaľ teda ešte nie je možné plné primerané ohodnotenie, musia laici vidieť, že vedenie školy sa usiluje zaobstarať nevyhnutné prostriedky, aby splnilo ich potreby. Druhým prvkom je živá, ich schopnostiam primeraná účasť laikov na zodpovednosti za školu vo všetkých oblastiach a ich úprimné stotožnenie s výchovnými cieľmi, charakteristickými pre katolícku školu. Všetkými prostriedkami sa musia usilovať dosiahnuť toto stotožnenie, bez ktorého by sa nedali splniť vytýčené ciele. Nemožno zabudnúť, že škola sa stále vzmáha, obnovuje prácou tých, ktorí si v nej plnia úlohy, teda predovšetkým učiteľov.⁵⁶ Na dosiahnutie tejto sľubnej účasti sú nevyhnutné tieto podmienky:

- pravá úcta k laickému povolaniu,
- náležitá informovanosť,
- hlboká dôvera,
- schopnosť dohodnúť sa,
- prístupnosť do rôznych zodpovedností vo vyučovaní, administratíve a vo vedení školy pre laikov.

⁵⁴ č. 78

⁵⁵ č. 43

⁵⁶ Ján Pavol II., encyklika "*Laborem exercens*", AAS 73 (1981) s.14

79. Medzi úlohy katolíckej školy patrí aj starostlivosť o permanentné vzdelávanie svojich laikov, a to v odbornej aj náboženskej oblasti. Títo od školy očakávajú nevyhnutné usmernenia a pomoc, ako aj poskytnutie potrebného času na ďalšie vzdelávanie. Bez tejto pomoci by sa škola čoraz viac vzdala vlastným cieľom. Katolícka škola spolu s inými výchovno-vzdelávacími centrami a katolíckymi odbornými združeniami pre uvedené vzdelávanie organizuje konferencie, kurzy a rôzne školenia. Môžu sa na nich zúčastňovať aj iní laickí katolícki vychovávatelia, ktorí nepôsobia na katolíckych školách, poskytnú sa im tak potrebná služba, ktorú inde ťažko nájdú.

80. Rozvoj katolíckych škôl a pomoc katolíckym laickým vychovávateľom, ktorú môžu poskytnúť ďalšie výchovné zariadenia Cirkvi, závisí aj od podpory katolíckych rodín, zvlášť tých, ktorých deti navštevujú katolícku školu. Rodiny sa majú cítiť zodpovedné za poskytovanie potrebnej podpory, predovšetkým v oblasti záujmu o vec, hodnotenia, všestrannej spolupráce a hospodárenia. Nie všetci môžu ponúknuť spoluprácu v rovnakej miere a rovnakým spôsobom, ale každý by mal byť taký veľkodušný, ako sa len dá. Pod spoluprácou sa pritom rozumie aj účasť na dosahovaní cieľov a zodpovednosť za školu. Na druhej strane im škola má poskytnúť informácie o uskutočňovaní a naplňaní výchovného plánu, o vzdelávaní, správe a v určitých prípadoch aj o hospodárení.

ZÁVER

81. Katolícki laici pôsobiaci v škole v oblasti výchovy, vedenia, správy alebo v pomocných službách by nemali pochybovať, že sú pre Cirkev veľkou nádejou. Cirkev do nich vkladá dôveru v očakávaní, že postupne vnesú do dnešného sveta Evanjelium, ktoré sa ich prostredníctvom dostáva ku všetkým ľuďom. Cirkev im zvlášť dôveruje, že vyvinú maximálne úsilie pri všestrannom formovaní človeka a pri výchove mládeže k viere, od čoho viac–menej závisí, či sa svet zajtra obráti ku Kristovi.

82. Kongregácia pre katolícku výchovu je hlásateľom tejto nádeje a zreteľne vníma obrovské evanjeliové bohatstvo, akým sú milióny katolíckych laikov vo svete, ktorí obetujú svoj život škole. Pamätá na slová, ktorými Druhý vatikánsky koncil uzatvára dekrét o laickom apoštoláte: „Svätý koncil naliehavo prosí v Pánovi všetkých laikov, aby radostne, veľkodušne a s ochotným srdcom odpovedali na Kristov hlas, ktorý ich v túto hodinu volá so zvýšenou nástojčivosťou nech prijmú túto výzvu s radosťou a veľkoryso ..., lebo sám Pán ... opätovne pozýva všetkých laikov, aby sa okolo neho ešte tesnejšie zomkli a mali účasť na jeho spasiteľnom poslaní, považujúc jeho záujmy za svoje vlastné (porov. Flp 2,5). On ich posielal ..., aby sa stali jeho spolupracovníkmi v rozličných podobách a spôsoboch jediného apoštolátu Cirkvi, ktorý treba stále prispôbovať novým podmienkam doby. Nech teda vždy veľkodušne pracujú na Pánovom diele, vediač, že ich námaha v Pánovi nie je zbytočná (porov. 1 Kor 15,58).“⁵⁷

Rím, 15. októbra 1982, na sviatok sv. Terézie Avilskej, pri príležitosti 400. výročia jej smrti.

+ Wiliam kardinál Baum
prefekt
+ Antonio M. Javierre Ortas
titulárny arcibiskup z Mety
sekretár

⁵⁷ Druhý vatikánsky koncil, dekrét o laickom apoštoláte *Apostolicam actuositatem*, č. 33

OBSAH

ÚVOD.....	0
I. IDENTITA KATOLÍCKEHO LAIKA V ŠKOLE.....	1
LAIK V CIRKVI.....	1
KATOLÍCKY LAIK V ŠKOLE.....	2
ŠKOLA.....	2
KATOLÍCKY LAIK AKO VYCHOVÁVATEĽ.....	3
II. O PREŽÍVANÍ VLASTNEJ IDENTITY.....	6
SPOLOČNÉ ZNAKY ŽITEJ IDENTITY.....	6
Otvorenosť pre nádej.....	6
Odbornosť. Kresťanské chápanie človeka a života.....	6
Syntéza viery, kultúry a života.....	7
SVEDECTVO ŽIVOTA. PRIAMY A OSOBNÝ KONTAKT SO ŽIAKOM.....	8
Prvky spoločenstva.....	8
Skôr povolanie než zamestnanie.....	10
CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY KATOLÍCKEHO LAIKA V RÔZNYCH ŠKOLÁCH.....	10
V katolíckej škole.....	10
V školách s rôznym výchovným programom.....	12
V ďalších školách.....	13
KATOLÍCKY LAIK AKO UČITEĽ NÁBOŽENSTVA.....	14
III. FORMOVANIE KRESŤANSKÝCH LAIKOV PRE ICH SVEDECTVO VIERY V ŠKOLE.....	14
Vytváranie vedomia.....	15
Odborné a náboženské vzdelávanie.....	15
Celoživotná formácia.....	16
IV. CIRKEV – OPORA KATOLÍCKYCH LAIKOV PÔSOBIACICH V ŠKOLSTVE.....	17
Opora vo viere, v slove a vo sviatostnom živote.....	17
Opora v spoločenstve.....	17
Opora vo vlastných výchovných inštitútoch. Katolícka škola a laici.....	18
ZÁVER.....	19